

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### แนวคิดเรื่องบทบาทหนังสือพิมพ์ในฐานะ Gatekeeper.

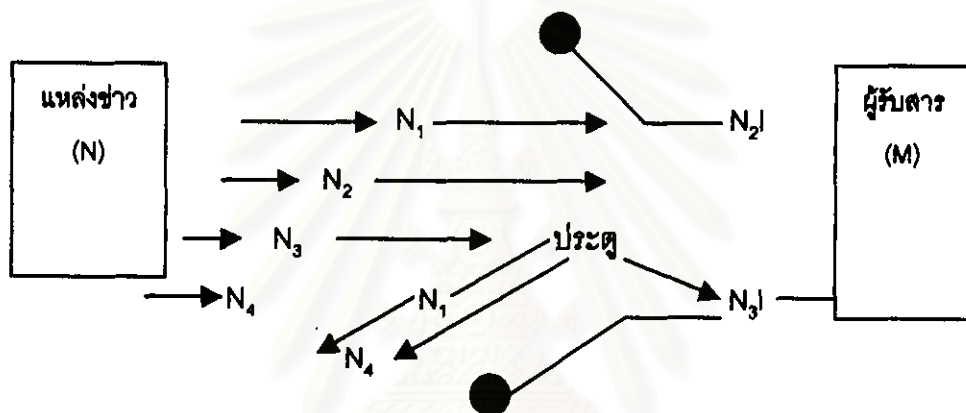
ในแต่ละวันมีเหตุการณ์ที่เป็นข่าวเกิดขึ้นมากมาย ทั้งข่าวการเมือง เศรษฐกิจ อาชญากรรม ตลอดจนข่าวต่างประเทศที่นับวันจะส่งถ่ายทอดข่าวข้ามประเทศกันอย่างรวดเร็วแบบนาทีต่อนาที ในขณะที่ข่าวเกี่ยวกับเด็กภายในประเทศก็เกิดขึ้นมากมายเช่นกัน ได้แก่ ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวการทำร้ายเด็ก ข่าวเด็กนักเรียนยกพวกตีกัน ข่าวเด็กติดยาเสพติด ข่าวตำรวจบุกทลายช่องช่วยเด็กที่ถูกล่อลวงมาบังคับขายบริการ หรือข่าวในทางบวกเช่นความสำเร็จของเด็กไทยที่ไปแข่งขันวิชาการในต่างประเทศ เป็นต้น แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีข้อจำกัดด้านเนื้อหาที่การนำเสนอข่าว รวมทั้งปัจจุบันหนังสือพิมพ์ต้องดำเนินงานเป็นธุรกิจแบบเชิงพาณิชย์ที่เต็มรูป ต้องคำนึงถึงตลาดและกำไรขาดทุน อันเป็นเรื่องของความอยู่รอดของกิจการ ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องคัดเลือกหรือกลั่นกรองข่าวหรือประเด็นปัญหาของเด็กที่จะนำเสนอในแต่ละวัน หน้าที่ดังกล่าวนี้ของหนังสือพิมพ์ คือ การแสดงบทบาทนายประตู (Gate) ที่ต้องทำหน้าที่เปิดปิดหรือกลั่นกรองให้ข่าวสารนั้นผ่านหรือไม่ผ่านออกไปภายนอก โดยมีบุคคลทำหน้าที่นี้เป็นนายทวารข่าวสารหรือผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) กลั่นกรองข่าวสารนั้น ทั้งนี้โดยวางอยู่บนเงื่อนไขที่กล่าวข้างต้นคือ มีเนื้อที่เพียงพอที่จะลงข่าวนั้น และข่าวนั้นจะต้องมีความน่าสนใจมากพอที่จะดึงดูดผู้อ่านให้ซื้ออ่าน นั่นหมายถึงผลกำไรในเชิงธุรกิจนั่นเอง

เคิร์ท ลูวิน (Kurt Lewin : 1947) เป็นบุคคลแรกที่นำคำว่า "Gatekeeper" หรือนายประตูข่าวสารมาใช้ในสาขาสื่อสารมวลชน<sup>1</sup> โดยให้ข้อสังเกตว่าข่าวสารต่างๆ จะต้องไหลผ่านช่องทางหลากหลาย อันประกอบไปด้วยประตูมากมาย ที่ทำหน้าที่กักหรือปล่อยข่าวสารนั้นๆ ตามหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือตามการวินิจฉัยของหรือนายประตูข่าวสาร ซึ่งเป็นผู้กรองข่าวสารนั้นว่าจะยอมให้ข่าวสารไหลผ่านนั้นๆ ไหลผ่านไปได้หรือไม่ บุคคลหรือคณะบุคคลที่ทำหน้าที่นายประตูข่าวสารของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ได้แก่ กองบรรณาธิการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ริชาร์ดเตอร์ หัวหน้าข่าวประจำวัน ในแต่ละสำนักพิมพ์ เป็นต้น

<sup>1</sup> Stanley J. Baran and Dennis K. Davis, Mass Communication Theory, (California: International Thomson Publishing, 1995) p.223-226

หน้าที่ของนายประตูข่าวสารโดยทั่วไปนั้น Wilbur Shramm<sup>2</sup> กล่าวว่า นายประตูข่าวสารเป็นผู้มีสิทธิในการเปิดเผยหรือปิดบังข่าวสารที่จะส่งผ่านไปยังประชาชนเป็นเสมือนนายทวารของการรับข่าวสารของประชาชน ซึ่งนายประตูเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการที่จะคั่น และปล่อย ให้ข่าวสารนั้นผ่านไปถึงผู้รับสารหรือประชาชนทั่วไป ดังนั้นเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ที่นำมาลงเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์จึงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจนำลงของบุคคลในกองบรรณาธิการที่ทำหน้าที่เป็นนายด่านของข่าวสาร ว่าได้เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่จะนำไปลงมากน้อยเพียงใด ความสัมพันธ์นี้แสดงได้จากแบบจำลองผู้เฝ้าประตูของ ดี.เอ็ม.ไวท์ (D.M.White)

แผนภาพที่ 1 แบบจำลองผู้เฝ้าประตูของ ดี.เอ็ม.ไวท์<sup>3</sup>



- N = แหล่งของข่าวต่างๆ  
 N<sub>1</sub>, N<sub>2</sub>, N<sub>3</sub>, N<sub>4</sub> = ข่าวแต่ละชั้น  
 N<sub>2</sub>I, N<sub>3</sub>I = ข่าวที่ถูกเลือก  
 M = ผู้รับสาร  
 N<sub>1</sub>, N<sub>4</sub> = ข่าวที่ไม่ถูกเลือก

สถาบันวิทยบริการ  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<sup>2</sup> Wilbur Schramm, "The Gatekeeper: A memorandum," *Mass Communication*, (Urbana: University of Illinois Press, 1960) p. 276

<sup>3</sup> เดนิส แมคเควค และ สเวน วินคาร์ล, *แบบจำลองการสื่อสารสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา*, แปลโดย สวนิค ยมาภัย และรวีวรรณ ประกอบผล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538) น. 198

## แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระ ( Agenda – Setting )

แมกซ์เวลล์ แมคคอมบ์ส (Maxwell McCombs) และ โด널ด์ ชอว์ (Donald Shaw) เป็นผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชน ในการกำหนดวาระหรือการกำหนดข้อพิจารณา ทั้งสองวิจัยพฤติกรรมและการตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้งของชาวอเมริกันในเมือง Chapel Hill ในปี 2515 ว่ามีความสัมพันธ์กับรายงานข่าวหรือประเด็นที่สื่อมวลชนหยิบยกขึ้นมาเป็นข่าวเด่นในช่วงที่มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยในเชิงการวิเคราะห์เนื้อหาของเขา พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ทั้งสองใช้ตัวแปรหลัก 2 ตัว คือ ตำแหน่งของจัดวางหน้าข่าว กับความยาวของเนื้อข่าว เป็นตัวบ่งชี้ความเด่นหรือความสำคัญของข่าว การที่ข่าวใดข่าวหนึ่งได้ขึ้นหน้าหนึ่งพาดหัว หรือข่าวหน้าในที่มีเนื้อที่กว้างถึง 3 คอลัมน์ และประเด็นข่าวที่ถูกหยิบขึ้นมาเป็นบทบรรณาธิการนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงถึงความสำคัญของข่าวนั้น แมคคอมบ์สและชอว์จึงเชื่อว่า “สื่อมวลชนมีความสามารถที่จะเปลี่ยนประเด็นข่าวเด่นในรายงานข่าวของตน ให้เป็นประเด็นสาธารณะได้”<sup>4</sup>

หลังจากนั้น มีนักวิชาการสื่อมวลชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ศึกษาวิจัยถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชน โดยใช้กรอบแนวคิดของการกำหนดวาระนี้

การกำหนดวาระ เป็นการอธิบายถึง อิทธิพลอันตรงพลังของสื่อในการบ่งบอกเรื่องราวใดๆ เรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ โดยที่สื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นสำคัญของหัวข้อ (Topic) หรือปัญหา (Issue) ในการรายงานข่าวสาร กับการที่ผู้รับสารหรือมวลชน ตระหนักถึงสาระสำคัญ (Salience) ของหัวข้อประเด็น (Topic) หรือปัญหา (Issue) นั้นๆ<sup>5</sup> อันเป็นไปโดยความตั้งใจของสื่อมวลชนที่ทำให้เกิดขึ้น (Media Attention)

ความหมายของคำว่า Agenda – Setting ถูกกำหนดโดยสื่อมวลชน คือ เลือกเอาเหตุการณ์ขึ้นมาทำให้เด่นชัดขึ้น วาระหรือข้อพิจารณาดังกล่าวมักเป็นประเด็นเกี่ยวกับปัญหาหัวข้อเรื่องตรงๆ ตามที่กำหนดในวาระนั้นๆ อย่างที่ Dominic A. Infante, Andrew S. Rancer และ Deanna F.

<sup>4</sup> Em Griffin, อ้างแล้ว, น. 377

<sup>5</sup> สอนิต ยมาภัย, อ้างแล้ว, น. 105

Womack ยกเอาเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของตลาดหุ้นในปี ค.ศ. 1987 มาเป็นหัวข้อเด่น<sup>6</sup> จนตลาดหุ้นกลายเป็นหัวข้อที่สำคัญ จนผู้คนหันมาศึกษาเกี่ยวกับตลาดหุ้นมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระ อันเป็นหลักในการสร้างความสนใจ โดยนักวิเคราะห์สื่อ และนักวิจารณ์สื่อ เช่น Walter Lippmann (1922) ผู้เป็นนักคอลัมน์นิสต์ บอกว่า สื่อช่วยในการผลักดันให้เกิด "ภาพในความคิด" (Picture in our head) ขึ้นในวารสารพับบลิค โอพิ-เนียน (Public Opinion) เขาให้เหตุผลไว้ว่า ประชาชนนั้นไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงกับสิ่งแวดล้อม ที่เป็นเรื่องที่หึงใหญ่ หึงซับซ้อน และผ่านหูผ่านตาไปอย่างรวดเร็ว สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญช่วยให้คนเรารับทราบ และเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์แวดล้อมภายนอกตัวเขา พอก ๆ กับความคิด ภาพที่มีอยู่ในหัว ซึ่งปกติแล้วพวกเราไม่มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง

Norton Long ทำการวิจัยในปี 1958 ในแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระว่า โดยความรู้สึกแล้วหนังสือพิมพ์เป็นตัวจักรในการสร้างขอบเขตการกำหนดวาระ และมีเป็นส่วนสำคัญในการชี้นำประชาชนส่วนใหญ่ให้พูดถึงเรื่องอะไร คิดถึงเรื่องอะไร และอะไรที่ประชาชนส่วนใหญ่ใช้เป็นวิธีแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องที่เผชิญอยู่

Kurt Lang และ Gladys Engel Lang ทำการวิจัยเรื่องการกำหนดวาระในปี 1959 บอกว่า สื่อมวลชนผลักดันให้เกิดเนื้อหาสาระที่แน่นอน พวกเขาสร้างภาพพจน์ทางการเมืองให้เกิดขึ้นต่อผู้ชน พวกเขาายังแสดงถึงวัตถุประสงค์ว่า แต่ละคนคิดถึงอะไร รู้เรื่องอะไร รู้สึกอย่างไร

Bernard Cohen (1963) บอกว่า สื่อมวลชน อาจจะไม่ประสบความสำเร็จมากนักในการใช้เวลาบอกกับประชาชนว่า ต้องคิดอย่างไร (What to think) แต่มันอาจประสบความสำเร็จแทนถ้าบอกว่าให้ประชาชนรู้ว่า ต้องคิดอะไร (What to think about)

ในการศึกษาเรื่องการกำหนดวาระของสื่อมวลชน โทนี แอทวอเตอร์ และคณะ (Tony Atwater and et. al.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการกำหนดวาระเรื่องสิ่ง

<sup>6</sup> Dominic A. Infante, Andrew S. Sancer and Deanna F. Womack, *Building Communication Theory*, 2<sup>nd</sup> edition ( Illinois: Waveland Press Inc., 1993) p. 399-400

แวดล้อม<sup>7</sup> โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาว่าสื่อมวลชนมีความสามารถน้อยเพียงไรที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสำคัญที่ประชาชนจำเป็นต้องรู้ แต่ก็ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับรู้มาก่อน ผู้ศึกษาจำแนกประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมออกเป็น 6 เรื่อง คือ เรื่องขยะ คุณภาพน้ำ ดิน ฟ้าอากาศ สารพิษ และการอนุรักษ์สัตว์ป่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษานั่งสื่อของรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา จำนวน 3 ชื่อฉบับ คือ State Journal, Detroit Free Press และ Detroit News เป็นระยะเวลา 2 เดือน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่าจำนวนเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้ง 6 เรื่องนั้น มีการนำเสนอทั้งหมด 130 ครั้ง จัดว่ามีค่อนข้างมาก เนื้อเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจำนวนมากครั้งหนึ่ง ปรากฏอยู่ใน 4 หน้าแรกของหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่าสื่อมวลชนมีความสามารถในการกำหนดวาระเพื่อการถ่ายทอดข้อมูลในรายละเอียดของสิ่งแวดล้อม และพบว่าการรับรู้ของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการกำหนดวาระของสื่อมวลชน คือผู้อ่านมีความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมเสนอมากขึ้น

นอกจากนี้ อาร์ดิธ บรอดดริค ซอห์น (Ardyth Broadrick Sohn) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของชุมชนกับการกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์<sup>8</sup> โดยศึกษาการกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์ในชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรถ่านหิน มีประเด็นที่ต้องตัดสินใจจะสร้างเหมืองถ่านหินแห่งใหม่หรือไม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความคาดหวังของชุมชนที่อยากจะให้มีการสร้างเหมืองถ่านหินแห่งใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับในสิ่งที่หนังสือพิมพ์ของชุมชนนั้นๆ ได้กำหนดวาระขึ้นมา แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจเลือกของชุมชนขึ้นอยู่กับทางเลือกประเด็นนำเสนอของสื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์ได้ยอมรับว่าการกำหนดวาระนั้น หนังสือพิมพ์ได้เลือกเสนอประเด็นที่เขาคิดว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย และผู้ศึกษาจึงสรุปว่าชุมชนและสื่อมวลชนต่างมองเห็นอนาคตร่วมกัน (Share a bright outlook for the future) ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระที่กล่าวมาเบื้องต้น ซึ่งเสนอโดย มัลคอม แมคคอมบ์ส และ โด널ด์ ชอว์ (Malcom McCombs and Donald Shaw) ระบุว่า ผู้รับสารไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะและเรื่องราวอื่นๆ ผ่านสื่อสารมวลชนเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้ถึงว่าจะให้ความสำคัญของประเด็นปัญหาหรือหัวข้อหนึ่งๆ มากน้อยเพียงไรจากการที่สื่อมวลชนได้นำเสนอไว้ ตัวอย่าง

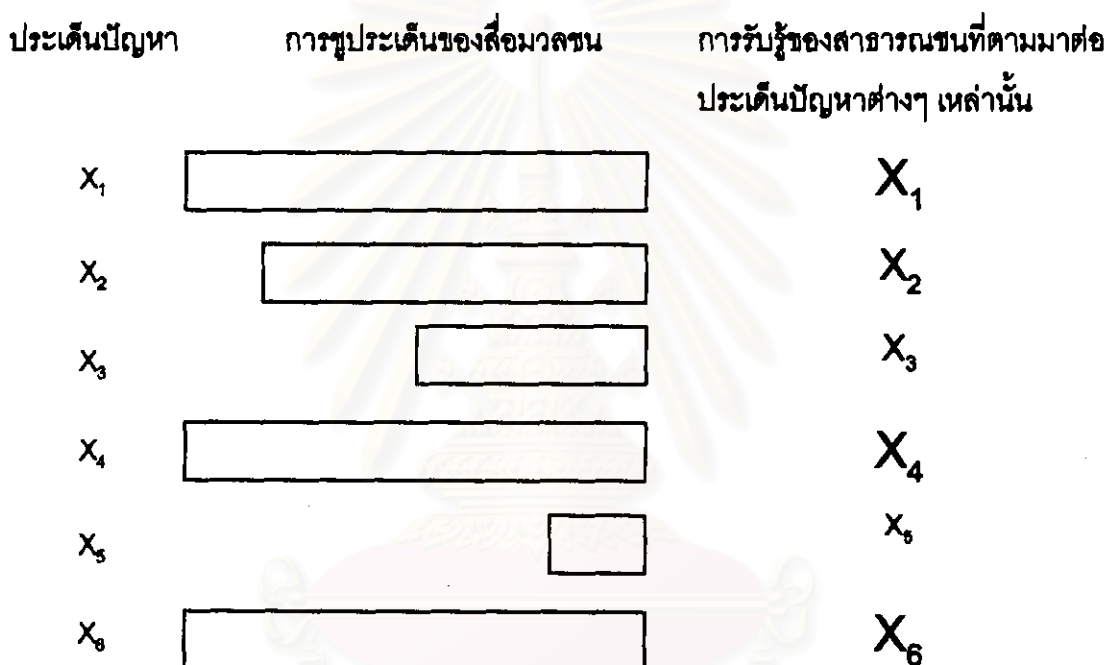
<sup>7</sup> Atwater Tony and et. al., "Media Agenda – Setting With Environmental Issues," Journalism Quarterly 62 (Summer 1985) : p. 393 – 397

<sup>8</sup> Sohn, Ardyth Broadrick, "Newspaper Agenda – Setting and Community Expectations," Journalism Quarterly 61 (Winter 1984) : 892 – 897

เช่น ในการสะท้อนให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งได้พูดอะไรไว้ระหว่างการรณรงค์หาเสียง ปรากฏว่า สื่อมวลชนจะเป็นผู้กำหนด "ประเด็นปัญหา" ความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด ในหมู่ปัจเจกชนนี้เป็นลักษณะสำคัญมาอย่างหนึ่งของอำนาจของสื่อมวลชน

แบบจำลองการกำหนดวาระของ แมคคอมบ์ส และ ชอร์ แสดงถึง ชาวที่ได้รับการพูดประเด็นมากที่สุดในสื่อมวลชน จะถูกสาธารณชนรับหรือเห็นพ้องว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

แผนภาพที่ 2 แบบจำลองการกำหนดวาระของ แมคคอมบ์ส และ ชอร์



จากแบบจำลองจะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นผู้เสนอเรื่องราวเหตุการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นให้ผู้รับได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องราวที่ควรให้ความสนใจในขณะนั้น จากการศึกษาที่ Chapel Hill แมคคอมบ์สและชอร์ สรุปว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการจัดพูดประเด็นข่าวในสื่อมวลชน (Media Agenda) กับการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นการเมืองของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง



ความสัมพันธ์ระหว่างข่าวสารและความคิดเห็นของประชาชน (Public Opinion) ระหว่างวิกฤตการณ์กับการกำหนดวาระในการเสนอข่าวเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เพื่ออธิบายความซับซ้อนนี้ Gladys Engel Lang และ Kurt Lang (1983) ได้อธิบายเป็นแนวคิดการกำหนดวาระไว้ 6 ชั้น<sup>9</sup> คือ

1. นักข่าวหยิบเอาเหตุการณ์หรือกิจกรรม แล้วสร้างให้เป็นประเด็นขึ้นมา
2. เรื่องราวที่ต่างกันต้องการชนิดและปริมาณเนื้อหาการลงข่าวต่างกันเพื่อเรียกความสนใจ
3. เหตุการณ์และกิจกรรมที่ทำให้ความสนใจนั้น ต้องได้รับการวางกรอบ หรือให้ความหมายที่เข้าใจได้
4. ภาษาที่ใช้ในสื่อ สามารถส่งผลต่อการรับรู้ถึงความสำคัญของเนื้อหา
5. สื่อต้องเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่มาเป็นที่สนใจ มาเป็นสัญลักษณ์ที่สองที่ทำให้มองภาพเหตุการณ์ (การเมือง ฯลฯ) ออก จดจำได้ง่ายขึ้น
6. การกำหนดวาระเป็นตัวเร่งให้เป็นที่รู้จักและเกิดความเชื่อถือในตัวบุคคลเกิดขึ้นจากเนื้อหา

กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระ เป็นการรวมเอาปฏิสัมพันธ์ 3 ส่วนเข้าด้วยกัน ดังนี้ Manhein (1987) ให้แนวคิดไว้ว่าเป็นการกำหนดโดยสื่อ สาธารณชน และนโยบาย

การกำหนดโดย สื่อ ในที่นี้ประกอบด้วย

1. การมองเห็นได้ (Visibility) จากเนื้อหาที่ลงในหนังสือพิมพ์
2. ความเด่น/ลักษณะของผู้อ่าน (Audience Salience) ความสัมพันธ์ของเนื้อหาข่าวต่อความต้องการของผู้อ่าน
3. คุณค่า (Valence) ความชอบ ไม่ชอบต่อเรื่องที่เสนอนั้น

การกำหนดโดย สาธารณชน ในที่นี้ประกอบด้วย

1. ความคุ้นเคย (Familiarity) ปริมาณของการตื่นตัวของสาธารณชนต่อประเด็นข่าวนั้น
2. ความเด่นของบุคคล/ความโดดเด่นของบุคคล (Personal Salience) ความเกี่ยวข้องกับตัวคน
3. ความชอบ (Favorability) การตัดสินใจว่าชอบหรือไม่ชอบ

<sup>9</sup> Werner, อ้างแล้ว, น. 222

การกำหนดโดย นโยบาย ในที่นี้ประกอบด้วย

1. การสนับสนุน (Support) มีการกระทำมากขึ้น หรือ มีความชอบพบน้อยลง
2. ความเป็นไปได้ของการกระทำ (Likelihood of Action) ความน่าจะเป็นที่รัฐบาลจะเข้ามามีบทบาทต่อเรื่องที่เสนอนั้น
3. ความเป็นอิสระต่อการกระทำ (Freedom of Action) การเข้าควบคุมโดยรัฐบาล

เหตุที่น่าแนวคิด เรื่องการกำหนดวาระ มาเป็นอีกแนวคิดหลักในการวิจัย เพราะประเด็นเรื่องสิทธิเด็ก นับว่าเป็นประเด็นสังคมที่มีมานานแล้ว แต่ไม่เคยมีแนวคิด หลักการ หรือเกณฑ์กำหนดสิทธิที่ชัดเจน ทำให้ปัญหาสิทธิเด็กถูกมองข้ามละเลยไป เช่น ปัญหาเรื่องการสอบแข่งขันเข้าโรงเรียน มักถูกเสนอในประเด็นมุมมองของโรงเรียนว่ามีที่นั้งจำกัด หรือขาดงบประมาณ แต่มักมองข้ามไม่ว่า ที่จริงแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐ ตามพันธะผูกพันของอนุสัญญาสิทธิเด็กที่จะต้องจัดที่สถานศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กทุกคน อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพื่อเด็กจะได้รับสิทธิในการพัฒนาตามที่ควรพึงได้ นอกจากนั้นปัญหาความคิดในทางวัฒนธรรมที่มีมาเดิม ก็เป็นม่านพรางตาด้วยส่วนหนึ่ง ทำให้คนทั่วไปในสังคมมองว่า เด็กเป็นสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ดูแลเด็กจะปฏิบัติอย่างไรต่อเด็กก็ยอมได้ แต่เมื่ออนุสัญญาสิทธิเด็ก ชี้ให้เห็นว่า เด็กก็คือมนุษย์ที่เกิดมาพร้อมด้วยสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง เช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่นๆ ในสังคม รวมทั้งอนุสัญญามีมาตรการที่เป็นรูปธรรมหลายประการ ทำให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างที่ตรวจสอบและวัดได้ ดังนั้น การรายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กในสื่อมวลชน ในกรณีการศึกษาครั้งนี้ คือหนังสือพิมพ์ จึงเป็นประเด็นที่หนังสือพิมพ์น่าจะมีบทบาทในการกำหนดวาระ (Agenda setting) ให้กับสังคม ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาารายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กตามแนวคิดของอนุสัญญาสิทธิเด็กครั้งนี้ จึงใช้แนวคิดเรื่องการกำหนดวาระ ศึกษาว่าประเด็นเนื้อหาใดที่หนังสือพิมพ์ให้การเสนอในปริมาณมากและบ่อยครั้ง ก็จะทำให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักในความสำคัญของเรื่องนั้นๆ

สถาบันวิทยบริการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นถึงคุณลักษณะสื่อประเภทนี้ ที่มีความคงทนถาวรเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทอื่นๆ เป็นสื่อมวลชนที่ทรงอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสารมากที่สุดทั้งด้านความเข้าใจ อารมณ์ ความเชื่อมั่น ความคิดเห็น ทำที่และพฤติกรรม บทบาทและหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ตามแนวคิดของ Duane Bradley มี 5 ประการคือ<sup>10</sup>

1. หน้าที่ในการเสนอข่าวสาร (To provide information) เป็นงานสร้างชื่อเสียงให้แก่หนังสือพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันเป็นอย่างยิ่ง หนังสือพิมพ์ใดที่หาข่าวเขียนข่าว และตีพิมพ์ข่าวออกมาเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบข่าวออกมาเสนอให้ผู้อ่านได้รับทราบข่าวที่ถูกต้องกับข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนและทันต่อเหตุการณ์ที่ผู้อ่านต้องการทราบหนังสือพิมพ์นั้นก็มักจะเป็นที่นิยมของผู้อ่านในปัจจุบันวิธีการเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ได้รับการปรับปรุงให้มีการเสนอที่ทันสมัยขึ้น โดยการเสนอข่าวนั้นมักจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนว่า ผู้อ่านได้เข้าไปเห็นเหตุการณ์นั้นๆ

2. หน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นหรืออธิบายความหมายของข่าว (To offer guidance or to explain the measuring of the news.) หนังสือพิมพ์จะต้องให้การชี้แนะแนวหรืออธิบายไขความ (Interpret) ของข่าว ซึ่งหนังสือพิมพ์สามารถทำได้ โดยการนำเสนอข่าวที่กำลังเป็นปัญหาสาธารณะอยู่ขณะนั้นขึ้นมาเขียนวิพากษ์วิจารณ์ให้ความคิดเห็นตติง และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องในรูปของบทบรรณาธิการ และบทวิจารณ์ หรืออาจจะนำเสนอในรูปแบบของรายงานข่าวแบบอธิบายไขความโดยมีการอธิบายทั้งเบื้องหน้าเบื้องหลังของเหตุการณ์นั้นๆ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากปัญหาที่เป็นข่าวดังกล่าว

3. หน้าที่ในด้านให้ความบันเทิง (To provide enjoyment) หน้าที่นี้มีเป้าหมายที่จะช่วยผ่อนคลายความเคร่งเครียดจากการอ่านข่าว และบทความ ความคิดเห็นต่างๆ ทว่าหนังสือพิมพ์ไม่ควรจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับความบันเทิงแฝงเนื้อที่ข่าวและบทความมากเกินไป ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้อุทิศเนื้อที่อันมีค่าของหนังสือพิมพ์ให้แก่เรื่องราวเกี่ยวกับนวนิยายไทยและเทศ

<sup>10</sup> วรระมณ เสาวคนธ์เสถียร, การศึกษาร่วมเปรียบเทียบการนำเสนอภาพลักษณ์ของตลาดหลักทรัพย์ ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย สมัยรัฐบาลบรรหาร ศิลปอาชา โดยหนังสือพิมพ์, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการ ประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพยนตร์ การ์ตูน และอื่นๆ มากเกินไป อย่างไรก็ตามเนื้อหาเหล่านี้สามารถช่วยเพิ่มจำนวนจำหน่ายจำนวนผู้อ่าน รวมทั้งจำนวนโฆษณา อันจะมีผลให้หนังสือพิมพ์คงธุรกิจของตนอยู่ได้

4. หน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ (To serve the public) หนังสือพิมพ์มีภาระหน้าที่ที่จะต้องช่วยยกระดับความเป็นอยู่และการกินดีอยู่ดีให้กับประชาชน งานในหน้าที่นี้ หนังสือพิมพ์ทำได้โดยการรายงานข่าวให้รัฐบาลได้รับรู้ถึงความยุติธรรมที่ประชาชนได้รับจากการปกครองของรัฐบาล ขณะเดียวกันก็ต้องคอยกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยแท้จริง โดยเฉพาะในปฏิบัติการแก้ไขปัญหาลำคัญๆ ซึ่งหนังสือพิมพ์เห็นว่าช่วยให้ประชาชนได้มีชีวิตที่ดีขึ้น การปฏิบัติภาระหน้าที่ที่เห็นได้อย่างชัดเจนในด้านนี้คือ การที่หนังสือพิมพ์อุทิศเนื้อที่ของหนังสือพิมพ์ลงข้อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือประชาชนผู้เจ็บป่วยยากไร้ หรือผู้ที่ต้องประสบเคราะห์กรรมหรืออุบัติเหตุ มิฉะนั้นก็เปิดคอลัมน์รับเรื่องราวร้องทุกข์ตอบปัญหาทางการแพทย์ หรือช่วยลงข่าวที่เป็นเรื่องสาธารณกุศล รวมทั้งหนังสือพิมพ์เข้าช่วยเหลือการกุศลและผู้ยากไร้ด้วยเงินทุนของหนังสือพิมพ์เอง

5. หน้าที่ในการทำให้ธุรกิจหนังสือพิมพ์เองอยู่รอด (To stay in business) เพื่อให้หนังสือพิมพ์ยังคงตีพิมพ์อยู่ตลอดไป หนังสือพิมพ์จะต้องมีจำนวนผู้ซื้อที่เพียงพอและจะต้องมีโฆษณาเพียงพอที่จะได้เงินมาเป็นค่าใช้จ่ายและเป็นเงินทุนหมุนเวียนต่อไป ปกติหนังสือพิมพ์ได้รายรับจากการขายหนังสือพิมพ์นั้นประมาณหนึ่งในสามของจำนวนเงินรายได้ทั้งหมดเท่านั้น ส่วนเงินรายได้ที่เหลืออีกราวสองในสามได้มาจากการขายโฆษณา

นอกจากนี้ยังมีผู้เปรียบหนังสือพิมพ์ “เสมือนสุนัขเฝ้าบ้าน” (Watch dog) กล่าวคือ เป็นผู้ที่คอยระแวดระวังสอดส่องพฤติกรรมของสังคม ซึ่งรวมถึงการสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องและคอยหักท้วงในสิ่งที่อาจเกิดผลเสียต่อประชาชน โดยการรายงานข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น

หน้าที่ดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการให้ความรู้ข่าวสาร ความคิดเห็นและเสนอแนะ และความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังทำให้เกิดผลต่อการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้อ่านและประชาชนทั่วไป เพราะเป็นสื่อที่ให้คนต่างชุมชนต่างสถานที่กันได้สื่อสารรับเอาวัฒนธรรม รับทอดทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อถือ มรดกของสังคม ข้อปฏิบัติที่ดีสู้กันและกันได้

## อิทธิพลของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อรัฐและสังคม

กล่าวกันว่า หนังสือพิมพ์ คือกระจกสะท้อนสังคม หมายความว่า สังคมเป็นอย่างไร หนังสือพิมพ์ย่อมเสนอเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นไปของสังคมในขณะนั้น การหลังไหลของข่าวสารที่ต่อเนื่องกัน ผ่านทางหนังสือพิมพ์ (Continuing of Information) ทำให้เกิดอิทธิพลที่ฝังลึกที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางความคิด จะเห็นได้จากการเสนอบทความ บทวิเคราะห์วิจารณ์ ผ่านทางคอลัมน์พิเศษหรือคอลัมน์ร้องทุกข์ซึ่งแสดงถึง ผลกระทบที่ผู้อ่านได้รับไม่ว่าจะมาจากนโยบายรัฐ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทั่วไป นั้นหมายถึงว่า สังคมเป็นอย่างไรหนังสือพิมพ์ย่อมสะท้อนภาพสังคม เช่นนั้นออกมาไม่ว่าในด้านบวกหรือด้านลบ

ศาสตราจารย์เสฐียร พันธงรังษี กล่าวไว้ว่า<sup>11</sup> หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนตะเกียงดวงใหญ่ ที่นำไปวางตรงทางแยก เพื่อให้คนอ่านเลือกจะเดินไปในทางแยกใด หนังสือพิมพ์ไม่ใช่ตัวชี้ขาดว่าจะต้องทำอย่างไรเป็นอย่างนี้ แต่เป็นเพียงผู้ชี้แนะเท่านั้นไม่มีหน้าที่ชี้ขาด ในการเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ หนังสือพิมพ์จะต้องกระทำอย่างเป็นกลางเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นการชี้แนะ เนื่องจากภววิสัยของคนคนนั้น ต้องปรับข้อเสนอนั้นให้เข้ากับสภาพตัวเอง ซึ่งเป็นอิทธิพลทางความคิดในเบื้องต้นของหนังสือพิมพ์

การชักจูงใจ (Persuasion) เป็นอีกทางหนึ่งที่หนังสือพิมพ์เข้ามามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่าน การลงข่าวซ้ำๆ เป็นระยะๆ เนื้อหาสาระที่มีจุดมุ่งหมาย นอกเหนือไปจากการให้ความรู้คือเพื่อเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมและพฤติกรรมของผู้รับสารโดยออกมาในรูปของบทวิเคราะห์ วิจารณ์การแสดงความความคิดเห็นต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ ทำหน้าที่เป็นผู้วิเคราะห์วิจารณ์ไม่ใช่เพียงทำหน้าที่ในการรายงานเหตุการณ์ข่าวสารเพียงอย่างเดียว เพราะการให้ข่าวนั้นเป็นการเสนอเนื้อหาสาระอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งบางครั้งผู้รับสารไม่อาจตัดสินใจได้ว่าอะไรถูกต้อง อะไรผิด เมื่อได้รับการชี้แนะก็สามารถตัดสินใจได้อิทธิพลของสื่อที่เสนอในรูปแบบของการแสดงความความคิดเห็น การวิเคราะห์นี้จะก่อให้เกิดทัศนคติในจิตใจของผู้รับหรือเปลี่ยนทัศนคติ และความเชื่อ<sup>12</sup>

<sup>11</sup> ถาวร, ช้างแก้ว , หน้า 22

<sup>12</sup> วรขมน, ช้างแก้ว, น.36

เมื่อมีการเสนอสาระหรือข้อคิดเห็นใดๆ แล้ว เราอาจแบ่งความรู้สึกของผู้อ่านได้  
3 ประการ<sup>13</sup> คือ

1. เห็นด้วย (Positive) คือ การยอมรับและเห็นด้วยกับข้อความนั้น ผลที่ตามมาคือการให้ความสนับสนุน
2. ไม่เห็นด้วย (Negative) คือ การไม่เห็นด้วย กับข้อความนั้น ผลที่ตามมาก็คือการปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามจนถึงขั้นคัดค้าน
3. ไม่มีความเห็น (Neutral) คือ การวางเฉย ไม่แสดงออกว่าเห็นด้วยหรือคัดค้าน

ความรู้สึกเหล่านี้ของผู้อ่าน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ เหมือนอย่างที่ทองใบ ทองเปาด์ ได้ให้ไว้ในหนังสือ “นักหนังสือพิมพ์”<sup>14</sup> จำแนกอิทธิพลของหนังสือพิมพ์รายวันที่มีต่อรัฐและสังคมไว้ 4 ประการ คือ

1. อิทธิพลต่อความคิด หรือทัศนคติของประชาชน ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่างๆ บทความและบทวิจารณ์ต่างๆ ก่อให้เกิดเหล่านี้มีอิทธิพลในทางก่อให้เกิดความคิดหรือทัศนคติแก่ผู้อ่านซึ่งอาจจะเห็นด้วยหรือขัดแย้งก็ได้
2. อิทธิพลต่อศีลธรรมของประชาชน อิทธิพลในด้านนี้ อยู่ที่วิธีการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ หากเน้นข่าวอาชญากรรม ลงภาพที่ล่อแหลมต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ลงเรื่องในเชิงลามกอนาจารก็ให้ผลในทางลบ แต่ถ้าเน้นในแนวตรงกันข้ามยกย่องสรรเสริญคนที่ทำดี ลงเรื่องที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ ประเทืองปัญญาเหล่านี้ ผลที่ได้ก็จะเป็นไปในทางบวก
3. อิทธิพลต่อรสนิยมของประชาชน ข่าวสาร สารคดี บทความ รวมทั้งภาพและการโฆษณาสินค้า หนังสือพิมพ์ที่ดีจะพิถีพิถันในการเลือก ต้องกรองทั้งในด้านเนื้อหาสาระและวิธีการในอันที่จะนำเสนอให้มีคุณค่าต่อผู้อ่าน และรวมถึงการใช้ภาษา ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า สิ่งเหล่านี้จะก็เป็นบทเรียนและเป็นแบบอย่างที่จะซึมซาบสู่ประชาชนอยู่ตลอดเวลา หากเป็น

<sup>13</sup> สาทิศ เขียวชะอุ่ม, อ้างแล้ว, หน้า 26

<sup>14</sup> พรรณราย, อ้างใน, หน้า 14

แบบอย่างที่ดีก็ย่อมหมายถึงการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น มองเห็นว่า สิ่งใดดีงามหรือไม่ดี ไม่งาม สิ่งใดควรไม่ควร นับเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งของหนังสือพิมพ์ในการปลูกฝังรสนิยมแก่ประชาชน

4. อิทธิพลต่อมาตรฐานการครองชีพของประชาชน มาตรฐานการครองชีพ หมายถึง การกินดี อยู่ดี ปัจจัยของการกินดีอยู่ดี คือ มีอาชีพเป็นหลักฐานที่มั่นคงมีสุขภาพที่ดีทั้งจิตใจและทางร่างกาย มีที่อยู่ถูกสุขลักษณะและสมควรแก่อัตภาพ และที่สำคัญ คือ มีสติปัญญารู้จักใช้วิจารณญาณ มีความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นปัจจัยเหล่านี้ หนังสือพิมพ์สามารถให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ โดยป้อนผ่านทางด้านบทความ หรือบทวิจารณ์ต่างๆ เป็นต้น

### แนวคิดสิทธิเด็ก

แนวคิดเรื่องสิทธิเด็กนี้ มีประวัติความเป็นมา ย้อนไปไกลถึงยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป นักเขียนจุดประกายสำนึกของสังคมอังกฤษในยุคนั้น อย่างเช่น ชาร์ลส ดิกเก้นส์ (Charles Dickens) และนักต่อสู้เพื่อความสันติสุขของโลกอย่างเช่น ลอร์ด ชฟล์เบอรี (Lord Shaftesbury) และโรเบิร์ต บาร์นาร์โด (Robert Barnardo) เป็นตัวจักรสำคัญที่นำเรื่องการใช้แรงงานเด็ก และสภาพความเป็นอยู่ที่น่าหดหู่ของเด็กในยุคนั้นขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะ ที่รัฐสภาอังกฤษต้องนำเข้าอภิปรายในสภา และในที่สุดก็ออกกฎหมายในปี 2432 ว่าด้วยการป้องกันการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กและการให้ความคุ้มครองแก่เด็ก<sup>15</sup> ในระยะเวลาเดียวกัน ความคิดและประเด็นสาธารณะในทำนองเดียวกัน ก็เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ ทั่วยุโรป ซึ่งเป็นศูนย์กลางของยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18

แนวคิดเรื่องสิทธิเด็กได้พัฒนามาเรื่อย โดยนักคิดทางสังคมและนักมนุษยธรรม และเริ่มเข้มข้นเป็นรูปร่างเป็นร่าง และกลายเป็นกระแสแนวคิดระดับโลกอย่างที่เห็นในปัจจุบันเมื่อสงครามโลกปะทุขึ้น 2 ครั้ง และนำโลกไปสู่ความหายนะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมหากาล ประชาชาวโลกประสบความยากลำบากอย่างสาหัสจากผลของสงครามโลกนั้น และนำไปสู่การก่อตั้งองค์การสันติภาพโลก อย่างเช่น สันนิบาตชาติหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และองค์การสหประชาชาติหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน องค์การโลกทั้งสองได้กลายเป็นเวทีโลกที่บรรดานักคิดทั้งหลายจากทั่วโลก ได้ร่วมมือกันคิดและจัดตั้งกติกาโลกในด้านต่างๆ ที่จะให้โลกนี้อยู่ในความสงบสุข มีสันติภาพ ไม่ต้องก่อสงครามที่ไม่พึงปรารถนาอีก แนวคิดเรื่องสิทธิเด็กก็ได้เวทีโลกแห่งนี้เป็นที่พัฒนาหลัก

<sup>15</sup> Karl Eric Knutsson, *Children: Noble Causes or Worthy Citizens?*, (UNICEF's International Child Development Centre, Florence-Italy, 1997) p.34

การและแนวทางการปฏิบัติ จนได้เป็นอนุสัญญาสิทธิเด็กที่มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมีประเทศทั่วโลกลงนามในภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาถึง 191 ประเทศจากประเทศสมาชิกของสหประชาชาติทั้งหมด 193 ประเทศ ประเทศที่ยังไม่ได้ให้ภาคยานุวัติอีก 2 ประเทศคือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเพียงแต่ลงนาม (sign) แต่ไม่ให้สัตยาบัน (ratify) และอีกประเทศคือ โชมาเลีย ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ภาวะสงครามมาตลอด ยังไม่มีรัฐบาลแห่งชาติโชมาเลียที่แท้จริงที่จะทำการใดๆ ในนามของประเทศ ที่มีข้อผูกมัดตามกฎหมายระหว่างประเทศได้

อนุสัญญาสิทธิเด็กในปัจจุบัน ได้ผ่านขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาแนวคิดและอภิปรายหารือระดับระหว่างประเทศเพื่อหาแนวทางที่เป็นแนวคิดสากลที่ยอมรับได้ของทุกชาติศาสนา และสังคม มาแล้วดังนี้

### 1. คำแถลงการณ์เจนีวา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งศูนย์กลางของการรบส่วนใหญ่อยู่ในยุโรป เด็กนับล้านๆ คน ถูกทอดทิ้งให้อยู่สภาพอดอยากแร้นแค้นสาหัส ในปี พ.ศ. 2463 เอ็กแลนโทน์ เจปป์ (Eglantyne Jepp) ประธานขององค์การ Save the Children Fund และคณะกรรมการของสภาภาษาสากล จัดตั้ง Save the Children International Union ขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กในหลายประเทศที่ประสบภัยพิบัติของสงคราม

ในปี พ.ศ. 2466 สันนิบาตชาติประกาศ “แถลงการณ์สิทธิเด็ก” ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์หลักกว้างๆ 5 ประการ<sup>16</sup> คือ

1. เด็กต้องได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาตามปกติ ทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ
2. เด็กที่หิวโหยต้องได้อาหาร เด็กที่เจ็บป่วยต้องได้รับการดูแลรักษา เด็กที่พลัดพรากต้องช่วยให้กลับไปอยู่กับครอบครัว เด็กกำพร้าและเด็กที่ไร้ที่อยู่อาศัยต้องมีที่พักพิงให้ความอบอุ่น
3. เด็กจะต้องเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับการบรรเทาทุกข์ก่อนคนอื่นในยามขาดแคลน

<sup>16</sup> Eugeen Verhellen, Convention on the Rights of the Child. (E.Verhellen and Garant Publishers N.V., Belgium, 1994) p. 58



4. เด็กต้องได้รับความช่วยเหลือให้สามารถหาเลี้ยงชีพได้ และต้องได้รับการปกป้องจากการถูกเอารัดเอาเปรียบในทุกรูปแบบ
5. เด็กต้องได้รับการเลี้ยงดูอบรมโดยมีสำนึกว่าสิ่งที่ดีที่สุดนั้นทำเพื่อคนทั้งประเทศ

ต่อมา 10 ปีให้หลัง คำแถลงการณ์สิทธิเด็กนี้ ก็ได้รับการรับรองจากสมัชชาสันนิบาตชาติ และประเทศภาคีก็ให้คำมั่นว่าจะรับหลักการนี้ไปปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของตน คำแถลงการณ์สิทธิเด็กนี้รู้จักกันในชื่อว่า "คำแถลงการณ์เจนีวา (Geneva Declaration)"

## 2. คำประกาศแห่งสิทธิเด็ก (พ.ศ. 2502)<sup>17</sup>

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพการณ์เลวร้ายจากสงคราม ก็เกิดขึ้นกับเด็กเช่นเดียวกับครั้งก่อน สหประชาชาติตั้งองค์การบรรเทาทุกข์ฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือเด็กเป็นการเฉพาะกิจ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2489 สหประชาชาติจึงมีอันตามติดจัดตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์เฉพาะกิจนี้ เป็นองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ(ยูนิเซฟ)ขึ้นอย่างถาวร และมอบหมายภาระกิจให้ดำเนินโครงการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กในทุกประเทศทั่วโลก และกลายเป็นองค์การที่เป็นผู้นำในเรื่องการทำงานเพื่อเด็กตั้งแต่นั้นมาจนปัจจุบัน

สหประชาชาติได้สานต่องานที่สันนิบาตชาติได้เริ่มต้นเอาไว้ คำแถลงการณ์เจนีวาได้รับการนำมาปรับปรุงขยายเนื้อความให้มีเนื้อหาที่กระชับและชัดเจนยิ่งขึ้น กลายเป็น"คำประกาศแห่งสิทธิเด็ก" (Declaration of the Rights of the Child) ซึ่งประกอบด้วยหลักการ 10 ประการดังนี้ คือ

1. เด็กทุกคนมีสิทธิตามที่ระบุไว้ในคำประกาศนี้โดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ
2. เด็กต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ และต้องได้รับโอกาสที่จะพัฒนาอย่างมีสุขภาพและตามปกติวิสัย ในบรรยากาศแห่งความเป็นเสรีและมีศักดิ์ศรี
3. เด็กจะมีสิทธิมีชื่อและสัญชาติตั้งแต่แรกเกิด
4. เด็กจะต้องได้รับประโยชน์จากสวัสดิการสังคม รวมทั้งบริการสาธารณสุขด้านการคลอดที่พอเพียงแก่ทั้งตัวเด็กเองและมารดาของเด็ก เด็กมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร ที่อยู่อาศัย การพักผ่อนหย่อนใจและบริการการแพทย์ที่พอเพียง

<sup>17</sup> เรื่องเดียวกัน, น. 59-61

5. เด็กที่พิการทางร่างกาย จิตใจ และสังคม จะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยเป็นพิเศษทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การศึกษาและการดูแลเอาใจใส่
6. ในทุกสถานการณ์ที่เป็นไปได้ เด็กจะต้องเติบโตภายใต้การเลี้ยงดูและความรับผิดชอบของพ่อแม่ ในบรรยากาศของความรักความอบอุ่น และมีความมั่นคงทางจิตใจและวัตถุ เด็กที่ยังเยาว์วัยจะต้องไม่ถูกแยกจากแม่ ยกเว้นในกรณีพิเศษเท่านั้น สังคมและเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องให้ความสนใจดูแลเป็นพิเศษต่อเด็กที่ปราศจากครอบครัวและปราศจากการดูแล
7. เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นการศึกษาภาคบังคับและแบบให้เปล่าอย่างน้อยในระดับประถมศึกษา เด็กจะต้องมีโอกาสที่จะได้เล่นและพักผ่อนหย่อนใจ
8. ไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ เด็กจะต้องเป็นกลุ่มแรกที่จะได้รับการคุ้มครองและบรรเทาทุกข์
9. เด็กจะต้องได้รับการปกป้องจากการถูกทอดทิ้ง การทารุณกรรมและการถูกเอารัดเอาเปรียบในทุกรูปแบบ เด็กจะต้องไม่ถูกนำไปจ้างแรงงานก่อนถึงวัยขั้นต่ำอันสมควร
10. เด็กจะต้องได้รับการปกป้องจากการเติบโตขึ้นทางเชื้อชาติ ศาสนาและการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ เด็กจะต้องได้รับการเลี้ยงดูอบรมด้วยจิตวิญญาณแห่งความเข้าอกเข้าใจ ออกถ้อย และมิตรภาพระหว่างผู้คน สันติภาพและการเคารพที่เป็นสากล

คำประกาศแห่งสิทธิเด็ก (พ.ศ. 2502) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ อย่างเป็นทางการเป็นมติเอกฉันท์

### 3. อนุสัญญาสิทธิเด็ก (พ.ศ. 2532)

แม้ว่าคำประกาศแห่งสิทธิเด็กจะได้รับการรับรองเป็นมติสหประชาชาติ แต่เป็นการรับรองที่ไม่มีภาระผูกพันทางกฎหมายสำหรับประเทศสมาชิกแต่อย่างใด ผู้แทนของประเทศต่างๆ ในสหประชาชาติที่นักคิดนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน โดยมีผู้แทนของโปแลนด์เป็นแกนนำ จึงได้เคลื่อนไหวต่อ โดยยกร่างอนุสัญญาสิทธิเด็กเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เป็นผลให้มีการจัดตั้งคณะทำงานแบบเปิดที่ประกอบด้วยตัวแทนของรัฐบาล และองค์กรเอกชนระหว่างประเทศจากทุกมุมโลกเข้ามาร่วมกันทำงานเพื่อร่างอนุสัญญาสิทธิเด็ก โดยใช้ร่างของโปแลนด์เป็นพื้นฐาน กระบวนการร่างอนุสัญญาสิทธิเด็กเพื่อให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศนี้ ใช้เวลา

นานถึง 20 ปี ในที่สุดออกมาเป็นร่างที่สมบูรณ์ในปี 2532 นำเข้าที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้ รับการรับรองและลงนามโดยประเทศสมาชิก 20 ประเทศ ทำให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายระหว่าง ประเทศตั้งแต่นั้นมา แต่การจะให้แต่ละประเทศยอมรับและปรับปรุงหลักปฏิบัติและกฎหมายภายในให้ สอดคล้องกับอนุสัญญานั้น ประเทศนั้นๆ ต้องลงนามในภาคยานุวัติด้วย จึงถือว่าสมบูรณ์และมีภาระ ผูกพันทางกฎหมายทั้งภายในและระหว่างประเทศอย่างถูกต้อง

สาระสำคัญของอนุสัญญาสิทธิเด็ก<sup>18</sup> พอสรุปได้ดังนี้

1. เด็กมีสิทธิพลเมือง กล่าวคือมีสิทธิที่ได้ชื่อและสัญชาติ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการถูกทำร้าย การถูกจับกุม และสิทธิที่จะมีความเป็น ส่วนตัว เป็นต้น
2. เด็กมีสิทธิทางการเมือง กล่าวคือ เด็กมีสิทธิที่จะได้แสดงความคิดเห็น สิทธิที่จะชุมนุม สิทธิที่จะนับถือศาสนา สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น
3. เด็กมีสิทธิทางเศรษฐกิจ กล่าวคือเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการถูกเอารัด เอาเปรียบในทางเศรษฐกิจ เช่นการใช้แรงงาน เป็นต้น
4. เด็กมีสิทธิทางสังคม กล่าวคือ เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา บริการสาธารณสุข และสวัสดิการทางสังคม
5. เด็กมีสิทธิทางวัฒนธรรม กล่าวคือเด็กมีสิทธิที่ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ และร่วมใน กิจกรรมการเล่น และกิจกรรมทางศาสนาและศิลปะอย่างเต็มที่

สาระสำคัญของอนุสัญญาสิทธิเด็กทั้ง 5 ประการ สามารถประมวลออกมาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ของเด็ก 4 ประการดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 คือ สิทธิที่จะมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม

ในการนำอนุสัญญาสิทธิเด็กไปปฏิบัติตามภาระผูกพันที่ได้ลงนามไว้ ประเทศทั้งหลาย ต้องระดมความร่วมมือจากพลังทุกฝ่ายในสังคมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน และสื่อมวลชน เข้ามาช่วยกันส่งเสริมและเผยแพร่แนวคิดของอนุสัญญาสิทธิเด็ก โดยยึดหลักการปฏิบัติ 4 ประการ ที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 1 เช่นกัน คือต้องไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่

<sup>18</sup> เรื่องเดียวกัน, น. 72-73

ดีที่สุดของเด็ก (the best interests of the child) ต้องคำนึงถึงความอยู่รอดและพัฒนาการของเด็ก (survival and development) และต้องให้เด็กมีส่วนร่วม (participation)

### แนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเด็ก

ตามทีอนุสัญญาสิทธิเด็กได้ระบุถึงบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนในการเผยแพร่สิทธิเด็ก และสอดส่องการปฏิบัติของรัฐในการดำเนินการให้เป็นไปตามพันธะที่ลงนามไว้ในอนุสัญญา นอกจากความเคลื่อนไหวในภาครัฐที่จะระดมความร่วมมือจากสื่อมวลชนในประเทศ ให้เข้ามามีบทบาทในการเผยแพร่สิทธิเด็กแล้ว ยังมีความเคลื่อนไหวในกลุ่มสื่อมวลชนด้วยกันเอง ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ที่พยายามจะสร้างความตระหนักให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในวงการสื่อมวลชนทั่วโลก ถึงความรับผิดชอบต่อการรายงานข่าวสิทธิเด็ก ความเคลื่อนไหวที่สำคัญ ดังกล่าวมี อาทิ

1. การประชุมสุดยอดเอเชียว่าด้วยสิทธิเด็กกับสื่อมวลชน<sup>19</sup> (Asian Summit on Child Rights and the Media) ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงมะนิลา ฟิลิปปินส์ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2539 มีผู้แทนรัฐบาล ผู้แทนองค์กรเอกชน และผู้แทนสื่อมวลชนของประเทศในเอเชียจำนวน 27 ประเทศ ผลของการประชุมออกมาเป็น “แถลงการณ์เอเชียว่าด้วยสิทธิเด็กและสื่อมวลชน” (Asian Declaration on Child Rights and the Media) ซึ่งมีสาระสำคัญเรียกร้องให้สื่อมวลชนในทุกแขนงช่วยกันส่งเสริมเผยแพร่ สอดส่อง และปกป้องสิทธิเด็ก รวมทั้งให้ความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการปฏิบัติการให้บรรลุตามหลักการของอนุสัญญา

2. การประชุมระหว่างประเทศของผู้สื่อข่าวปี 2000<sup>20</sup> (The International Conference Journalism 2000) จัดขึ้นที่เมืองเรซิเฟ ประเทศบราซิล เมื่อเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2541 มีผู้สื่อข่าวที่เป็นตัวแทนขององค์กรข่าวและสื่อมวลชนกว่า 150 แห่งจาก 70 ประเทศเข้าร่วมประชุม ก่อนหน้าการประชุมครั้งนั้น สหพันธ์ผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ (International Federation of Journalists) ได้สำรวจมาตรฐานการรายงานข่าวเด็กทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ สหพันธ์นำผลจากการสำรวจนั้น มารวบรวมกับกลุ่มองค์กรสื่อมวลชน องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง และองค์กรสหประชาชาติ แล้วร่างเป็น

<sup>19</sup> Cecilia von Feilitzen and Ulla Carlsson (editors), Children and Media: Image, Education,

Participation, Children and Media Violence – Year Book 1999, (The UNESCO International Clearing House on Children and Violence on Screen at Nordicom, Sweden, 1999) p. 411

<sup>20</sup> เรื่องเดียวกัน, น. 416-417

แนวทางการปฏิบัติ (guidelines) ซึ่งนำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมระหว่างประเทศของผู้สื่อข่าว 2000 ที่เมืองเรซิเฟ ที่ประชุมรับรองร่างแนวทางนั้น ซึ่งเรียกว่า “สิทธิเด็กกับสื่อมวลชน: แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้สื่อข่าว” (Child Rights and the Media: Guidelines for Journalists) ซึ่งมีสาระสำคัญระบุถึงหลักการและแนวทางสำหรับผู้สื่อข่าวในการรายงานข่าวหรือประเด็นข่าวที่เกี่ยวกับเด็ก โดยยึดหลักการและแนวทางที่สอดคล้องกับอนุสัญญาสิทธิเด็ก เช่น ไม่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็ก ต้องรายงานอย่างถูกต้องกับความเป็นจริง และถือว่าการละเมิดสิทธิเด็กนั้น เป็นเรื่องที่สื่อมวลชนต้องให้ความสนใจที่จะสืบสวนข้อเท็จจริงและทูลเป็นประเด็นสาธารณะ

### การรายงานข่าวเด็กในทางปฏิบัติในประเทศไทย<sup>21</sup>

แม้ว่าสังคมเริ่มให้ความสนใจเรื่องสิทธิเด็กมากขึ้น แต่เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกายและจิตใจ มักจะไม่ได้รับการปกป้องหรือช่วยเหลือจากหนังสือพิมพ์เท่าที่ควร โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กถูกละเมิดทางเพศหรือนำไปขายบริการ หนังสือพิมพ์มักนำเสนอข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กอย่างชัดเจน หรือเผยแพร่ภาพโดยมีการปกปิดเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

สำหรับแนวทางการรายงานข่าวเด็กที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ นักวิชาการและองค์กรเอกชนไทยที่ทำงานด้านเด็ก ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการเสนอข่าวเด็กที่เหมาะสมของหนังสือพิมพ์ดังนี้

ศ.วิฑิต มันทราภรณ์ ผู้อำนวยการศูนย์สิทธิเด็กเอเชียเนืท คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ( เดอะเนชั่น : 26 ต.ค. 2538 ) มีข้อเสนอเกี่ยวกับการเสนอข่าวเด็ก สรุปได้ว่า สื่อมวลชนควรเคารพหรือคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคลของเด็กอยู่ตลอดเวลา โดยควรหลีกเลี่ยงการตีพิมพ์ข้อมูลส่วนตัวของเด็กต่อสาธารณะ เช่น ชื่อนามสกุลจริง ที่อยู่ โรงเรียนหรือแหล่งชุมชน ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะในกรณีของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อ สื่อมวลชนไม่ควรเสนอชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของเด็ก เพราะเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก ทางที่ดีก็คือ ควรตีพิมพ์เป็นนามสมมติ ส่วนภาพถ่ายของเด็ก ควรใช้กรรมวิธีใดๆ ก็ตามที่ทำให้เห็นภาพเด็กไม่ชัด เช่น คาดแถบสีดำ แต่ทางที่ดีที่สุด คือไม่ควรตีพิมพ์ภาพเด็กที่ตกเป็นข่าว ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

<sup>21</sup> สุทธิวรรณ ตัญญาพงศ์ปรีชญ์, การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน, (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) น. 15-17



องค์กรผู้หญิงและเด็ก อาทิ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กสหทัยมูลนิธิ (มติชนสุดสัปดาห์ : 12-18 ต.ค. 2538) เสนอว่า หนังสือพิมพ์ไม่ควรเสนอชื่อ ที่อยู่ และแหล่งชุมชนของเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย เพื่อเป็นการเคารพสิทธิส่วนบุคคลของเด็กและเป็นการคำนึงถึงอนาคตของเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหาย ไม่ควรใช้ทัศนคติส่วนตัวของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตัดสินพิพากษาเด็กที่ตกเป็นข่าว โดยใช้คำที่เป็นการประณาม คำหยาบคาย ต่อเด็กที่ตกเป็นข่าว

รายงานผลการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “สอนอย่างร่วมสมัย...ให้ใส่ใจสื่อมวลชน” (2534) จัดโดย สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับโครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก (กสค.) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพค.) ได้สรุปข้อเสนอแนะจากการสัมมนาเรื่อง “การเสนอข่าว” ของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวที่อาจจะส่งผลกระทบต่อเด็กที่สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยง คือ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการข่มขืน ล่อลวง หรือผลกระทบต่างๆ ต่อผู้หญิงและเด็ก ไม่ควรเสนอภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อ ที่อยู่ หรือรายละเอียดต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเสื่อมเสีย เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อจิตใจและอนาคตของผู้เสียหายโดยตรง ทั้งนี้ ควรนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ไม่ใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมประทุษร้าย หรือใส่ทัศนคติส่วนตัว จนทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง

ดร. สายสุรีย์ จุติภูล ผู้ตรวจราชการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (สัมภาษณ์ : 9 เม.ย. 2541) กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ควรเลิกลงภาพโป๊ ภาพแสดงความรุนแรง กรณีที่เด็กทำความผิด หนังสือพิมพ์ไม่ควรเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของเด็ก พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ที่อยู่ โรงเรียน ควรระบุเพียงนามสมมติก็เพียงพอ และควรรายงานการบำบัดเยียวยารักษาเด็กที่ทำความผิดด้วย ส่วนกรณีที่เด็กตกเป็นเหยื่อ หนังสือพิมพ์ควรปกปิดข้อมูลของเด็กที่เสียหายให้มากที่สุด ควรลดลงภาพเด็กที่เสียหาย และควรรายงานบทลงโทษผู้ที่กระทำผิดต่อเด็กด้วย

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข่าวสารด้านเด็กในสื่อมวลชน

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวเกี่ยวกับเด็กของหนังสือพิมพ์ไทย มีอาทิ ผลการวิจัยของชฎา เปรมโยธิน ได้ศึกษาเรื่องหนังสือพิมพ์รายวันกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน<sup>22</sup> โดยศึกษาจากหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2525 - 30 กันยายน 2526 คือ หนังสือพิมพ์มติชน สยามรัฐ แนวหน้า บ้านเมือง ไทยรัฐ สายกลาง เดลินิวส์ มหาชัย เดลินิวส์ และชาวไทย เพื่อศึกษาลักษณะและปริมาณ

<sup>22</sup> ชฎา เปรมโยธิน, หนังสือพิมพ์รายวันกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน: ศึกษาเชิงวิเคราะห์เนื้อหาเฉพาะหน้าสำหรับเด็กและเยาวชน, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), น. 93-99



ของเนื้อหา โดยแยกประเภทเนื้อหาออกเป็น 3 ประเภท คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับค่านิยม เนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก และเนื้อหาที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 10 ชื่อฉบับ ถึงแม้จะมีลักษณะแตกต่างกัน แต่วัตถุประสงค์ในการจัดหน้าเด็กและเยาวชนมีความคล้ายคลึงกัน หนังสือพิมพ์มติชน สยามรัฐ และชาวไทย เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาที่เด็กและเยาวชนอ่านได้ทั้งฉบับ ไม่พบว่ามีเนื้อหาที่เป็นโทษต่อเด็กและเยาวชน แต่หนังสือพิมพ์มหาชัยเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาให้โทษต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด หนังสือพิมพ์ทั้ง 10 ชื่อฉบับ มีการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนครบทุกด้าน และหนังสือพิมพ์รายวันส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมที่ดีแก่เยาวชน การใช้ภาษาในหน้าเด็กและเยาวชน เป็นภาษาที่ง่าย เป็นภาษาพูด กระชับรัด

จําพรรค์ เขตบรรพต ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็ก และการสำรวจความเห็นของหน่วยงานพัฒนาเด็กที่มีต่อการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็กในหนังสือพิมพ์ โดยได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ไทยรัฐ บ้านเมือง และบางกอกโพสต์ ระหว่างวันที่ 21 พฤศจิกายน 2532 ถึง 31 ธันวาคม 2533 (ซึ่งเป็นช่วง 2 ปีก่อนที่ประเทศไทยจะลงนามในภาคยานุวัติของอนุสัญญาสิทธิเด็ก) ผลการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ชื่อฉบับมีปริมาณการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็กคิดเป็นร้อยละ 0.008 ของเนื้อที่ทั้งหมดของหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์สยามรัฐมีปริมาณการเสนอมากที่สุด รองลงไปคือ บ้านเมือง ไทยรัฐ และบางกอกโพสต์ ตามลำดับ หนังสือพิมพ์แสดงบทบาททางอ้อมในการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็กมากกว่าแสดงบทบาทโดยตรง หนังสือพิมพ์มีการเสนอข่าว รายงานข่าวและเสนอบทความจากภายนอกมากกว่ามีการวิเคราะห์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากกองบรรณาธิการ และหนังสือพิมพ์มีแนวโน้มในการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็กที่สนับสนุนการให้สัตยาบัน (ภาคยานุวัติ) ต่อนอนุสัญญาสิทธิเด็กมากกว่าการแสดงคัดค้านหรือเป็นกลาง ส่วนหน่วยงานพัฒนาเด็กส่วนใหญ่ เห็นว่า หนังสือพิมพ์แสดงบทบาทไม่เพียงพอในการเผยแพร่เนื้อหาด้านสิทธิเด็ก<sup>23</sup>

การศึกษาของ สุจริต ณ นคร เรื่องการกระทำทางสังคมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย พบว่า มีการเสนอข้อมูลของการใช้แรงงานเด็กในรูปของข่าวสารผ่านในหนังสือในช่วงปี พ.ศ. 2521 ถึงปี พ.ศ. 2525 มีจำนวนทั้งหมด 23 ครั้ง ข่าวมักจะปรากฏอยู่หน้า 1 ของหนังสือพิมพ์รายวัน และมีการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อมวลชนประเภทอื่นอีก และการ

<sup>23</sup> จําพรรค์ เขตบรรพต, การวิเคราะห์บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็ก และการสำรวจความเห็นของหน่วยงานพัฒนาเด็กที่มีต่อการเสนอเนื้อหาด้านสิทธิเด็กในหนังสือพิมพ์, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, 2534) น. 130-144

ศึกษาคั้งนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า จำเป็นต้องมีการรายงานการใช้แรงงานเด็กอย่างจริงจังโดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์<sup>24</sup>

จากรายงานของ ยูพา วงศ์ไชย (Yupa Wongchai) เรื่อง Child Abuse And Neglect in Thailand : Working Children and Abandon Children ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การให้การศึกษาแก่สมาชิกในสังคมและสาธารณชน เรื่องสวัสดิภาพเด็กและการสนับสนุนเรื่องสิทธิเด็กเป็นเรื่องที่ควรกระทำโดยผ่านบทบาทของสื่อมวลชนเพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องและสร้างความตระหนักในเรื่องการทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็ก และเป็นการขยายข้อมูลข่าวสารด้านเด็กไปสู่สาธารณชนให้มากขึ้น<sup>25</sup>

จากข้อเขียนของ โทมัส เอฟ.การซิโอ (Thomas F.Grazio) เรื่อง New Perspectives on Child Abuse/Neglect Community Education เน้นว่า การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education) และการให้การศึกษาแก่สาธารณชน (Public Education) ในเรื่อง สวัสดิภาพและความคุ้มครองแก่เด็กยังมีไม่มาก การใช้สื่อมวลชนในการกระจายข่าวสาร เรื่อง สวัสดิภาพเด็กยังเป็นอันดับรองจากการใช้สื่อบุคคล แต่อย่างไรก็ตามมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กพยายามเรียกร้องให้สื่อมวลชนขยายขีดความสามารถในการให้บริการมาเผยแพร่ข่าวสารด้านเด็กให้มากขึ้น<sup>26</sup>

จากการศึกษาของ แอนน์ แฮริส โคห์น (Anne Harris Cohn) เรื่อง The Role of Media Campaigns in Preventing Child Abuse ซึ่งว่าการรณรงค์และการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลด้านเด็กที่ถูกทารุณกรรม เป็นเรื่องที่ควรกระทำโดยผ่านสื่อมวลชน เพราะจะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างความตระหนักแก่สังคมได้ (Social Awareness) ทำให้ประชาชนได้ทราบปัญหาและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่พ่อแม่ในเรื่องการให้การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก<sup>27</sup> ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ลดการทารุณกรรมเด็กลงได้

<sup>24</sup> สุจิต ฒ นคร, การกระทำทางสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขการใช้แรงงานเด็กในประเทศ, (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532) น. 75-83

<sup>25</sup> Yupa Wongchai, "Child Abuse and Neglect : Working Children and Abandoned Children, Paper presented at the 2<sup>nd</sup> Asian Conference on Child Abuse and Neglect, Bangkok, 8-9 Feb. 1988 : p.130.

<sup>26</sup> Thomas F.Grazio, "New Perspectives on child Abuse/Neglect Community Education, "Child Welfare XLX v.5 (May, 1981) : p.333 – 334

<sup>27</sup> Anne Harris Cohn, "The Role of Media Campaigns in Preventing Child Abuse, "in Child Abuse : a Community Concern, ed. Kim Oates (London : Butterworth, 1982) p.215

จากแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ตั้งแต่แนวคิดเรื่อง บทบาทนายทวารประตู (Gate-keeper) ของสื่อมวลชน สื่อมวลชนในหน้าที่กำหนดวาระ (Agenda setting) บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ของ Duane Bradley แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการรายงานข่าวเด็ก ตลอดจนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อาจนำมาสร้างเป็นแบบจำลอง (Model) ที่แสดงการสื่อสารเพื่อสิทธิเด็ก ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการสื่อสาร โดยมีแนวคิดต่างๆ ดังกล่าวเข้ามามีบทบาท ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารเพื่อสิทธิเด็ก

